

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претилата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ЗАГРЕБАЧКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Свршетак.)

Али кад би се позоришни управитељ обзирао ли на тај „maximum“ без обзира на уметност и морал, постао би простим спекулантом, а не би био достојан, да врши оно узвишено звање, које му је без сумње с много племенитијом намером намењено као глави првог уметничког завода у земљи.

Ту пристају веома лепо ови редови горе споменутога списа: „Позоришна управа, ако не иде за најпростијом спекулацијом, не сме бити пасивна, управа мора водити опћинство, никако опћинство управу, иначе ће се позоришна уметност изврнути пустом комедијом, али управа не сме са свим одбити опћинство, већ га водити непазице на прави пут уметности. Гајећи оперету и славећи славље с њом наша управа не води опћинство на прави пут уметности већ га заводи кварећи му укус и морално чувство. Не изричемо ништа новoga, ако тврдимо, да се у једном позоришном заводу не могу три струке ваљано неговати; особита пажња може се посветити једној или двама струкама, али трима нипошто. Већ је одавна начелно решено, да су те струке, које се имају особитом пажњом неговати и за које се дозвољава субвенција, драма и опера, а о оперети нема говора. Ваљана драма — трагедија и фина комедија, те озбиљна музика опере заступају праву уметност, а оперета по суду строгих савремених музичких вештака дегенерацију уметности. Хоће ли и хрватски народ откидати од својих уста, да омогући неколицини лакоумних загрепчана, да се задовољно наслађују тим туђиначким изродом и изметом? Не, не сме, јер би била и грехота и срамота.“

Драма доживела је прошле године ретко

славље, јер представе важнијих комада, осим Федоре, беху у целини већином слабе или највише средње руке. Шта више новитети као „Одета“ беху на велику радост „усхићеника“ за оперету ли пробе. Тим се, да како, знатно подигао углед драме, а управа, да ипак примамима опћинство у позориште, даје се на оперету.

Веома логички и племенити поступак!

Пресуђујући по броју повеће новитете, као: „Слепи Миш“, „Магдалена“, „Пуна врећа лудорија“, „Ранцави“, „Ри Пигал број 115“, „Маја“, „Одета“, „Федора“, „Наше жене“, „Багдадска краљевна“, „Сидонија“, помислио би човек: лепа ли броја, колики напредак! Та само бечко дворско позориште не имађаше више од 14 новитета. Али ако се пита, колико је од ових 11 новитета врсно издржати непристран суд опћинства и критике, колико ће их стално остати на репертоару, изилази, да их има циглих пет, који вреде. Нарочито се са немачким комадима: „Слепи Миш“, „Магдалена“, „Наше жене“ управа намађарила. Нека јој то буде равналом за наруџбине од сада.

Колико год смо пријатељи француске драматике, не ћемо повлађивати комадима, као што су били новитети: „Ри Пигал број 115“ и „Багдадска краљевна“, у којима преотима мах фриволност и простота осећаја и мисли.

Није све злато, што долази из блештавог Париза!

Драме са идеалним садржајем, које заступају коју моралну идеју, у којима има борба силних страсти, драме са узорном карактеристиком, духовитим дијалогом ваља набављати за репертоар хрватског позоришта.

Позориште као огледало просвете и обра-

зованости имало би тежити за јасном цели, а не лутати без разборите основе, да буде чисти храм уметности.

Управитељ бечког дворског позоришта, Вилбрандт, рече при своме наступању дужности: „Управитељу *приватног* позоришта, коме је на десно брига а на лево уметност, тешко је бити идеалистом: управитељу *првога* (државнога) позоришта може, сме, и мора бити идеалистом, т. ј. такав човек, који тежи постићи неки идеал, па макар и он знао, да га никад не постиже.“

Допуштамо, да има огромне разлике међу саставом и субвенцијом дворскога бечког и хрватскога позоришта, али тога нам нико порећи не може нити сме, да је хрватско позориште први хрватски народни завод, подржаван жуљевима и крвавим знојем хрватскога народа, који има пуним правом тражити, да му тај скуп хи храм уметности не постане поприштем било ма чије спекулације и буништем туђега измета, већ првим огледалом добра и лепа.“

Vienac.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Удадба по морању, слика из живота у 5 чина, с певањем, написао *Коста Радловић*, приказана у Новом Саду *први пут* у четвртак 8. марта о. г.)

Први пут и оригинал, па с певањем! За цело све па да са неким нестрпљењем очекујемо, како ће се почети, како развити и свршити позоришни приказ.

По наслову се даје очекивати, да читаво дело неће моћи утицати баш пријатно, јер где је морања, не може бити пријатности. Приказ глумаца и глумица не може се по имену унапред пресудити.

Милана, кћи Михаила пл. Рогоћа, обрштара у миру, силом се удала за Владимира, сина богатога трговца Арсе Јагића и већ после три дана хоће да се развенчава. То јој отац њен не само одобрава, већ управо и наговора је, да то чини па и тражи, да се развенча са Владимиром. То је неприлика за Владимира, но да сиромаш још више пати и то зато, што га је отац му Арса натерао, да се ожени, буње се и раденици његови. Владимир се понаша с њима човечански, то му набавља признања и поштовања и — наговором Миланина брата, хусарског потпоручика, који се осведочио, да је Владимир доста валан и карактеран, враћа се Милана мужу своме и међу њима развија се наклоност и љубав.

Ма да су сва имена и презимена у овој слици из живота, српска и ма да долази и српски свештеник у овој глами, и ма да ју је и Србин написао, опет „Удадба по морању“ није дело, које може изаћи на нашу позорницу као наше. Мисао, растављање између мужа и жене, смемо лако примити, јер је тога доста, али раденичко питање нашем свету је сасвим непознато. Само неки и мало од Србаља знају за такве ствари, и то већином по имену тек, или што су читали у жељи, да се упознају раденичким питањима.

Писац нам показује дакле у својој глами нешто као наше, шта није наше.

Парох Пахомије нема никакве улоге у глами самој. Изгледа нам, да је он ушао у споменућу слику, да нам саопшти неке ствари, али само саопшти, но које не стоје ни у каквој органској свези са главним предметом саме глуме. Па да је бар и са тим био на чисто писац, него се јасно види, како је непотпуна парохова улога и како нам се непотпуно приказује оно, што би требало да нам он прикаже.

У слици овој није довољно мотивовано, зашто Милана хоће да се растави с мужем. Јесте, „по морању“ се удала за Владимира, али га она још и не познаје, још га није проучила, још није ни пробала са њиме живети; једино зато растављати се што се „по морању“ удала мањи је мотив, но да се осведочила о каквим год манама наметнутог јој мужа.

Арса Јагић је умрло, и то умире зато, што му син пребацује, зашто га је женио, кад га девојка није хтела, зашто је отац имао пред очима више материјалну корист но праву срећу сина. И ова смрт не може се оправдати потпуно, ма да је Арса старац, те осетљив човек.

Читаво радња развија се врло споро и изгледа нам више као да слушамо какву приповетку или роман, а не да на бини гледамо приказ. О каквом год заплету ни говора; интересантности врло мало.

Таки после представе чуо сам, да је иста мисао и у роману једном од Е. Вернера (право је име К. Бирстенбиндерова) но до данас нисам добио тога романа, да га прегледим. Ако је тако, писац не би ништа скривио, да је отворено рекао, како је „Удадба по морању“ израђена по туђој мисли. За цело неби био г. Радловић први, који је написао позоришно дело по роману или приповетци каквој.

„Удадба по морању“ приказана је први пут

у Сомбору, није дакле за глумце била првина, и опет није горњег дана изведена, као што би могло бити и као што би требало да буде.

Даде се чешће сасвим јасно приметити, да неки прикази иду лошије. Томе је узрок, или у самом делу или у вољи глумаца, међу тим, нама се чини, да су глумци више криви. По некад опажа се нека малаксалост, и то не код појединих чланова већ у опште, а то не би требало да буде нигде, а најмање у Новом Саду, где се пази на то зацело више но по други мести. Г. *Ружкић* је понајбоље схватио Владимира, но га није ипак округло извео. Најпотпуније нам је тога вечера приказан парох Пахомије Диндуловић, кога је г. *Суботић* извео живо, ма да се иначе г. Суботић спорије и теже креће, а не зна увек ни улоге своје. За овима долази гђа *Рајковићка*, за коју бисмо рекли, да је нешто нерасположена била, па г. *Динић*, г. *Лукић*, и г. *Милосављевић*. Остали су према снази и улози своје решили задатак. С. М.

ПОЗОРИШТЕ.

(Грађа за историју српског народног позоришта у Београду.) Познати писац *Ђорђе Малетић* издао је овај претплатни позив на своје дело под горњим насловом: „Може бити, да ће неко рећи: „Чудне ми историје! — Зар и у историји *изозришта* може бити чега, што ће нас позабавити, да не речем поучити?“ — Па опет сам уверен, да ће и овакви читаоци друкчије мислити, пошто целу књигу прочитају.

У животу сваког народа није ништа мало и незнатно, јер ту и најмаловажнији узроци повлаче кадшто за собом важне последице, а у животу *нашега* народа ово се још јасније огледа.

Живот младог народа, као што је наш, који се из роцства пренуо, па наскоро ступио у коло европских слободних држава, има толико светлих страна у свом државном развијању, да сваког читаоца историје мора задовољити. Шта више и онде, где би се најмање могло предпоставити, да је тај живот нашао своју покретну снагу, видимо је данас лучом историјском тако осветљену, да јој се морамо похвалом одазвати. То је наше позориште.

Зар је наше позориште, које је у нашем народу поникло, које је новији живот народни кроз све фазе пратило — зар је то позориште, велим, својим радом могло остати без икаквих важних последица по народ и наш државни и друштвени живот?

У току самога приповедања видеће се, да позоришту имамо много и много да захвалимо, што нам је садашњост оваква, а не друкчија. — Ко је у нашем народу највише будио љубав према слободи и независности док су нам још Турци били у градовима, ако не позориште? Као ва-

жан дакле фактор за нашу слободу зар може имати своју историју без сваке поуке? — Нису без великог значаја оне Шекспирове речи: „Глумци су огледало и скраћена хроника века“. Прикупљајући грађу за историју позоришта све сам се више о томе уверио, и ако цео овај период не обухвата више од 44 године.

Какве су мучне спреме предходиле подизању нашега позоришта; с каквим су пожртвовањем и успехом, и какве су драме представљале дилетантске дружине у прво доба, особито после године 1847 до године 1869 кад смо добили стално позориште; кроз какве је фазе касније пролазила глумачка вештина док се није под Бачванским на лепу висину подигла; каква је вредност представљених драма не само оригиналних него и преведених — све је то у овој књизи изложено будућем писцу историје српског позоришта у таквом обиму, да ће разноликост мисли и осећања свакога пријатно позабавити.

Но највећа је пажња обраћена представљеним драмама, тако, да су наше оригиналне драме пропраћене потпуном критиком и мојом и других одличних критичара, туђе пак изводима из критика уважених естетичара.

Тако ће читаоци имати у овој књизи велику збирку најлепших басана драматских, као и језгру оцена најбољих естетичара.

Шта је још ушло у ову књигу, не могу овде набрајати. Али као доказ, да је дело заиста забавно, навешћу речи г. Светислава Вуловића, професора велике школе, из реферата о овом делу одбору Чупићеве задужбине: „Драгоцени подаци из нашег друштвеног живота у трећој и четвртој десетини овога века и т. д. — све то чини, те је дело ово и за читање пријатно, што није увек особина оних дела, које нам каку грађу износе“.

По овоме моћи ће ова грађа послужити као помоћна књига сваком оном, који се бави с лепом књижевношћу, дакле и ђаку и глумцу и песнику и професору и писцу историје — у опште сваком читаоцу.

Књига ће имати до 45 табака штампаних. Цена јој је само 5 динара у Србији, а у Аустро-Угарској 2 фор. и 50 кр. Дакле ни пуних 12 динар. пара не ће стати један штампани табак! По овакву малу цену не би могао дати ову књигу, да ми није одбор Чупићеве задужбине штампну платио.

Молим све моје познанике и пријатеље, да би се изволели примити скупљања претплатника. Новци нека се пошљу мени у Београд. За труд дајем сваком скупљачу предплатника 10%; уреднике пак листова и новина молим, да би овај оглас изволели прештампати.“

Ми препоручујемо ово дело најтоплије нашем читалачком свету.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

31. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 22.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 15. МАРТА 1884:

ДОН ЦЕЗАР ОД БАЗАНА.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО ДИМАНОАР, ПРЕВЕО Н.

О С О Б Е:

Карло II., краљ шпањски	Марковић.
Дон Цезар од Базана	М. ЦВЕТИЋ.
Дон Жосе од Сантарема	Милосављевић.
Маркез Монтефијор	Динић.
Маркеза, жена му	Ј. Добриновићка.
Маритана, певачица по улицама	М. Рајковићка.
Лазарил	Л. Петровићева.
Капетан	Барбарић.
Чамџија	И. Станојевић.
Судац	Љ. Станојевић.
Слуга	Рашић.

Г. МИЛОШ ЦВЕТИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост први пут.

У суботу 17. марта: „ГРЕНГОАР“. Позоришна игра у 1 чину, написао Т. Банвил, превео Ј. Борђевић. — За тим: „ШОЉА ТЕЈА“. Шалива игра у 1. чину, с немачког превео Г. Гершић. — Г. МИЛОШ ЦВЕТИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост по други и претпоследњи пут.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Болује: С. Димитријевићка.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.